

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Autisme Spectrum Stoornissen bij normaal begaafde volwassenen

E.H. Horwitz, C.E.J. Ketelaars & A.M.D.N. van Lammeren (red.) (2008, 2e gewijzigde druk). Assen: Van Gorcum. 156 pp. € 24,50. ISBN 978-90-232-4412-7.

Hulpguides Asperger-syndroom

Tony Attwood (2007). Amsterdam: Nieuwezijds. 463 pp. € 29,95. ISBN 978-90-5712-247-7.

Als je partner Asperger-syndroom heeft

Maxine Aston (2008). Amsterdam: Nieuwezijds. 128 pp. € 16,95. ISBN 978-90-5712-268-2.

In de enthousiaste jonge jaren van de gezinstherapie zijn er ernstige fouten gemaakt doordat individuele psychopathologie ontkend werd of toegeschreven aan ziekmakende mechanismen in het gezin. Zo hadden we de schizofrenogene moeder die haar kind gek maakte door paradoxale communicatie, en het overbeschermende kluwengezin dat psychosomatische klachten bij een kind veroorzaakte. Inmiddels zijn deze theorieën achterhaald, het gedrag van de gezinsleden is geen oorzaak van, maar veelal een vorm van aanpassing aan de ziekte van een der gezinsleden (Lange, 2006, pp.41, 564).

De spanning tussen individuele psychiatrische diagnoses en systeemkijk is nooit helemaal verdwenen en keert bijvoorbeeld weer terug rondom diagnoses

van het autismespectrum (ASS), zoals te zien is in de verslagen van recente conferenties over dit onderwerp (Rodenburg, 2008; De Tempe & Lafeber, 2007, p. 44).

ASS is bij volwassenen lastiger te diagnosticeren dan bij kinderen, maar kan ten grondslag liggen aan aangemelde klachten zoals depressie, angst en relatieproblemen. Het is voor hulpverleners voor volwassenen nuttig de mogelijkheid van ASS in het achterhoofd te houden. Dat geldt ook voor gezins- en relatietherapeuten. De in ASS gespecialiseerde Aston (2003) betoogt dat als een der partners een niet herkende ASS heeft, een relatietherapie grote kans loopt te mislukken omdat de gene met ASS overvraagd wordt door partner én therapeut. Een diagnose werkt meestal verontschuldigend en de-escalierend, zoals ook Van Voorst (2008) consta-

teert. Als relatietherapeuten sensitiviteit voor ASS-signalen bij volwassenen ontwikkelen, kunnen ze na een apart diagnostisch traject voor de ASS de therapie beter afstemmen op de zwakke en sterke kanten van beide partners.

Daarom hier een kort signalement waarin drie Nederlandstalige boeken voor hulpverleners en cliënten over ASS bij volwassenen met elkaar vergeleken worden.

Autisme Spectrum Stoornissen bij normaal begaafde volwassenen is een verzamelbundel, in 2004 voor het eerst verschenen, waarin Nederlandse experts een overzicht geven van de huidige kennis en diagnostiek. In de gewijzigde herdruk zijn artikelen over genetica, beeldvormend onderzoek (MRI en fMRI) en algemene comorbiditeit toegevoegd. Deel I gaat uitgebreid in op diagnostiek en, minder uitgebreid, op behandeling. Deel II bevat hoofdstukken over comorbiditeit van ASS met specifieke andere psychiatrische stoornissen, zoals ADHD, tic- en dwangstoornis.

Voor hulpverleners van diverse plui-mage lijkt het me een behoorlijk compleet en duidelijk overzicht. De redacteurs hebben naast hulpverleners ook patiënten en hun omgeving als doelgroep op het oog, maar door het hoge academische gehalte van de schrijfstijl lijkt het boekje me voor niet-professionals minder geschikt.

Ergerlijk vond ik dat het hele boek is doortrokken van de 'losse woorden schrijf ziekte', een in de gezondheidszorg hand over hand toenemend stilistisch verschijn-

sel. Ook het ontbreken van een register hoort niet in een dergelijk boek.

Interessant vond ik de kritiek (inleiding en eerste hoofdstuk) op de rare kronkels en willekeurige conventies van DSM-IV met betrekking tot ASS: het ja-nee-karakter van de DSM waardoor men niet een beetje van een stoornis kan hebben; het feit dat de mogelijkheid van een ADHD-diagnose vervalt als er PDD-NOS wordt gediagnosticeerd; en dat bij volwassenen het diagnosticeren van een persoonlijkheidsstoornis voorgaat boven PDD-NOS. Je kunt maar beter PDD-NOS hebben dan zo'n akelig etiket als schizoïde of schizotypische persoonlijkheidsstoornis, maar dat mag niet van de DSM.

In het eerste hoofdstuk wordt ook vermeld dat het in veel gevallen niet zinnig is om een strikt onderscheid te maken tussen ASS, PDD-NOS, het syndroom van Asperger en hoog-functionerend autisme.

Diezelfde mening over de overlap tussen de verschillende etiketten is Attwood in zijn *Hulp-gids Asperger-syndroom* toegedaan (hoofdstuk 2), en hij heeft dezelfde kritiek op de criteria van de DSM-IV. De *Hulp-gids* gaat zowel over kinderen als over volwassenen met Asperger (en PDD-NOS en ASS, dus) en richt zich op patiënten en op hun sociale omgeving: ouders, partners, leerkrachten, hulpverleners. Het is een buitengewoon compleet boek. Alle problemen en probleemgebieden waar mensen met Asperger en hun omgeving

tegenaan kunnen lopen, worden beschreven, en overall worden handreikingen gegeven om die problemen aan te pakken. Attwood spreekt met veel warmte over zijn vele patiënten en patiëntjes. Steeds legt hij er de nadruk op dat zij niet minder maar anders zijn, vele talenten en competenties te bieden hebben en, zoals Einstein en andere beroemde mensen, waardevolle bijdragen aan de maatschappij kunnen leveren. Zijn liefdevolle beschrijvingen nodigen de niet-ASS-lezer voortdurend uit om zich te verplaatsen in de werking van een ASS-geest. Aan deze hulpgids hebben ouders, partners, ASS-patiënten en hulpverleners veel meer dan aan een academisch overzicht zoals het vorige boek. De vele herhalingen zijn soms wat storend als het boek in één keer wordt uitgelezen, maar wel didactisch nuttig wanneer het boek als naslagwerk wordt gebruikt.

Ten slotte is van Maxine Aston, de in ASS gespecialiseerde relatietherapeute die ook in Nederland van zich heeft laten horen (zie Rodenburg, 2008), recent een Nederlandstalig hulpboek voor niet-ASS-partners verschenen, *Als je partner Asperger-syndroom heeft*, een vertaling van *The Other Half of Asperger Syndrome* (2001). Aston heeft ook zelf een partner met Asperger-syndroom. Evenals de vorige twee is ook dit boek niet alleen relevant in geval van de diagnose Asperger, maar ook bij andere ASS-diagnoses.

... beter PDD-NOS dan schizoid ...

In deel I wat feiten over Asperger en een beschrijving van het traject van partnerkeuze tot aan diagnostiek; in deel II een beschrijving van de lastige zaken waar niet-ASS-partners tegenaan kunnen lopen en allerlei tips om daarmee om te gaan.

Grappig vond ik dat Astons 'gouden regels' voor de communicatie geheel overeenkomen met de communicatieregels die in alle boeken over relaties en communicatie te vinden zijn, zoals assertiviteit, duidelijke boodschappen, één onderwerp tegelijk, concreet gedrag benoemen in neutrale termen, ik-boodschappen, verwijten omzetten in concrete wensen, en luisteren naar de ander (bijvoorbeeld Lange, 2006). Een cognitief-gedragstherapeutische relatietherapie zou dus een heel eind moeten komen.

Een handig en praktisch boekje dat mensen zo uit hebben, anders dan de dikke pil van Attwood. Overbelaste partners die zich toch al emotioneel in de steek gelaten voelen, zullen ook niet altijd veel zin hebben om zich uitgebreid te verdiepen in de geest van degene met ASS.

Maar Aston gaat wel erg kort door de bocht door bijna helemaal niets uit te leggen over wat Asperger of ASS nu eigenlijk is. Op pagina 18 wordt de triade van Wing genoemd (beperkingen in sociale interactie, communicatie en verbeelding), zonder verdere uitleg, en dat is het dan. Ook de theorieën over *theory of mind*, centrale coherentie en executieve functie, zoals in de andere twee boeken te vinden,

ontbreken bij Aston. Daardoor blijft bijvoorbeeld onverklaard waarom ASS-patiënten vaak zo star aan vaste gewoonten hechten.

De kenmerken van Asperger moeten we afleiden uit de hoofdstukjes over de gedragingen die storend voor de omgeving zijn. De psyche van degene met ASS blijft een black box. Het boekje geeft dus zelf blijk van de beperkte *theory of mind* die juist een kenmerk van ASS is. Gefrustreerde partners zullen zich door Astons boekje wel gezien en begrepen voelen, maar niet meer begrip ontwikkelen voor hun partner met ASS en de enorme klus waarvoor deze staat in het dagelijks leven. Voor meer begrip zullen ze zich tot Attwood moeten wenden.

Jolanthe de Tempe

Literatuur

- Aston, M. (2001). *The other half of Asperger syndrome: a guide to living in an intimate relationship with a partner who has Asperger syndrome*. London: The National Autistic Society.
- Aston, M. (2003). *Aspergers in love: couple relationships and family affairs*. London/Philadelphia: Kingsley.
- Lange, A. (2006). *Gedragsverandering in gezinnen; cognitieve gedragstherapie en systeemtherapie*. 8^e herziene druk. Groningen: Martinus Nijhoff.
- Rodenburg, L. (2008). GewoonOngewoon: autisme in gezin en partnerrelatie. Verslag conferentie te Beilen, 1-2 november 2007. *Systeemtherapie*, 20.3.
- Tempe, J. de & Lafeber, H. (2008). *Wie is er hier lastig?* Verslag jaarconferentie NVRG te Amersfoort, 21 september 2007. *Systeemtherapie*, 20.1.
- Voorst, G. van (2008). Relatieproblemen bij personen met een autismespectrumstoornis. *Systeemtherapie*, 20.3.

Psychoanalyse en/van het systeem bij jongeren en hun gezin

Mark Kinet (red.) (2008). Antwerpen/Apeldoorn: Garant. 198 pp. € 22,90. ISBN 798-90-441-2258-9.

Deze bundeling van acht bijdragen van negen verschillende auteurs over de complementariteit en de mogelijke integratie van psychoanalytische en systemische therapie bij de behandeling van jongeren, leidde bij mij als recensent tot een kritisch zelfonderzoek. Welke criteria gebruik ik bij mijn beoordeling? Waarom

vind ik de ene bijdrage slecht en de andere juist heel goed? Ik realiseerde me de volgende toetspunten: biedt het gebodene me handvatten voor het therapeutisch 'handwerk', stimuleert het me om de problematiek nog eens goed te doordenken, geeft het me bredere, ook theoretische perspectieven en, meer algemeen,